

KS. PRZEMYSŁAW KANTYKA

„EKONOMIA ŻYCIA” WOBEC „EKONOMII CHCIWOŚCI”.
ŚWIATOWA RADA KOŚCIOŁÓW
NA RZECZ ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU*

“ECONOMY OF LIFE” VERSUS “ECONOMY OF GREED”:
THE WORLD COUNCIL OF CHURCHES PROMOTING SUSTAINABILITY

Abstract. The article describes one of the key social documents of the World Council of Churches: *Economy of Life, Justice, and Peace for All: A Call to Action*. The document issued in 2012 is a crowning of six-years process of studies called AGAPE (Alternative Globalization Addressing People and Earth). At the basis of the document lies the conviction about the necessity to confront the unjust world economic system. Neoliberal fundamentalism of the free market creates the “structures of sin” based on the economy of greed and egotism. Economical growth in these structures brings benefits only to the rich, leaving the poor even poorer.

The study group of the WCC proposes to reverse the neoliberal paradigm by “affirmation of life” and “transformative spirituality.” “Economy of life” should lead to sustainability, through which everyone’s basic needs will be met. The Churches are called to join and promote the “economy of life” by various means, e.g. by promoting the idea of the “fair trade.”

Key words: World Council of Churches; economy of life; poverty; justice; sustainability; globalization.

Od wielu już dziesięcioleci zagadnienia znajdujące się na styku religii i życia społecznego znajdują się w polu uwagi Światowej Rady Kościołów (ŚRK). Szczególnie intensywnie ŚRK zajmuje się takimi problemami, jak ubóstwo, wyzysk, sprawiedliwy podział dóbr, migracja, prześladowania, dyskryminacja, ochrona stworzenia. Zjawiska te przybierają na sile i stają się

Ks. dr hab. PRZEMYSŁAW KANTYKA, prof. KUL – kierownik Katedry Teologii Protestanckiej w Instytucie Ekumenicznym KUL, członek wielu krajowych i zagranicznych towarzystw naukowych; specjalizuje się w teologii poreformacyjnej obszaru języka angielskiego oraz w problematyce dialogów ekumenicznych i recepcji ich wyników; adres do korespondencji – e-mail: kantyka@kul.pl

* Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji numer DEC-2013/09/B/HS1/02889.

coraz bardziej widoczne i dotkliwe w połączeniu z procesami globalizacyjnymi. Cały zespół owych zagadnień rzutuje na kondycję współczesnego człowieka. Temat ten jest więc wpisany w prace różnych gremiów wewnątrz Światowej Rady Kościołów i znajduje odzwierciedlenie w studiach i dokumentach wydawanych przez te gremia.

Jednym z dokumentów, który wyznaczył kierunek prac ŚRK w dziedzinie społecznej, jest deklaracja z 2012 r.: *Economy of Life, Justice, and Peace for All: A Call to Action*¹ (*Ekonomia życia, sprawiedliwość i pokój dla wszystkich: wezwanie do działania*). Dokument stanowi zwięźczenie sześciolatniego programu studiów nazwanego AGAPE (od ang. Alternative Globalization Addressing People and Earth – Alternatywna Globalizacja Skierowana do Ludzi i Ziemi), zapoczątkowanego przez Zgromadzenie Ogólne ŚRK w Porto Alegre w 2006 r. Deklaracja stanowi też apel skierowany do Zgromadzenia Ogólnego ŚRK, które miało miejsce w Busan w 2013 r.

1. FUNDAMENTALIZM WOLNEGO RYNKU – EKONOMIA CHCIVOŚCI I EGOCENTRYZMU

U podstaw wydania deklaracji *Ekonomia życia* znajduje się narastające w łonie Kościołów i Wspólnot kościelnych zrzeszonych w ŚRK przekonanie o konieczności przeciwstawienia się niesprawiedliwemu światowemu systemowi ekonomicznemu i jednoczesnego poszukiwania nowych rozwiązań, nieodwołujących się do zbankrutowanych ideologii komunistycznych czy utopijnych. Stąd też głęboko gorzka diagnoza obecnego stanu: „Ludzie na Ziemi znajdują się w niebezpieczeństwie z powodu nadmiernej konsumpcji jednych, narastających nierówności, o których świadczy nieustające ubóstwo wielu w kontraście do ekstrawaganckiego bogactwa nielicznych oraz splecionych ze sobą kryzysów: globalnych finansów, socjoekonomicznego, ekologicznego i klimatycznego”².

Zjawiska te mają podłoże moralne, bowiem wynikają z grzechów egoizmu, chciwości i bezdusznego lekceważenia prawa Bożego. Nie chodzi tu wyłącznie o grzechy osobiste, ale o takie ukształtowanie globalnego systemu

---

¹ WORLD COUNCIL OF CHURCHES, *Economy of Life, Justice, and Peace for All: A Call to Action*, <https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/wcc-programmes/public-witness-addressing-power-affirming-peace/poverty-wealth-and-ecology/neoliberal-paradigm/agape-call-for-action-2012> [dostęp: 11.01.2016; dalej skrót: EofL].

² EofL 1.

ekonomicznego, że można tu już mówić o „grzeszności systemów i struktur”³. W strukturach tak ukształtowanych w permanentnym ubóstwie i opresji żyją setki milionów ludzi zarówno na terenach miejskich, jak i wiejskich. Do defaworyzowanych należą także w wielu miejscach kobiety i dzieci, ludność tubylcza, niepełnosprawni, dalitowie, przymusowi migranci zarobkowi, uchodźcy, etniczne mniejszości religijne czy osoby prześladowane na tle rasowym⁴.

Podstawowym grzechem jest tu chciwość powszechnie usankcjonowana w zachodniej kulturze konsumpcyjnej. „Chciwość stała się podstawą wzrostu” – diagnozowała Światowa Rada Kościołów w liście do klubu państw tworzących tzw. G20. „Chciwość została oficjalnie usankcjonowana w naszych systemach ekonomicznych, które mają nieodłączne cele: nieograniczony wzrost, generowanie dobrobytu i jak największa możliwa stopa zwrotu w jak najkrótszym czasie oraz maksymalizacja użyteczności czy przyjemności z konsumowania dóbr materialnych”⁵.

„Grzeszne struktury” zostały ukształtowane przez panujący paradygmat rozwoju, który nie jest już tylko neoliberalnym paradygmatem ekonomicznym, ale fundamentalizmem rynkowym, a więc społeczną i moralną filozofią. Filozofia ta widzi dobroczynną i sprawczą moc w wolnym rynku opartym na niepohamowanej konkurencji. Tak rozumiany wolny rynek przełicza oraz spienięża wszystkie aspekty życia i bierze je pod kontrolę, określa ukierunkowanie wiedzy, nauki, technologii, opinii publicznej, mediów i edukacji. Dominująca ideologia wolego, niczym nieskrępowanego rynku w praktyce skutecznie przekierowuje przepływ dóbr przede wszystkim w stronę tych, którzy już są bogaci, a także pozawala na nielimitowaną grabież zasobów naturalnych dla pomnożenia ich bogactwa. Jednocześnie w neoliberalny paradygmat wolnego rynku nie jest wpisany żaden mechanizm samokontroli, który mógłby skutecznie przeciwdziałać pogłębianiu się zubożenia ogromnej liczby ludzi zmarginalizowanych⁶.

Podstawowy skutkiem realizowania neoliberalnego paradygmatu, a zarazem jego cechą wewnętrzną jest kumulacja kapitału w rękach wąskiej grupy posiadaczy indywidualnych i korporacyjnych oraz zaprogramowana nierówność w dystrybucji i konsumpcji dóbr. Nierówność ta osiągnęła obecnie

³ EofL 6.

⁴ EofL 6.

⁵ *Economy of Life. Linking Poverty, Wealth and Ecology*, red. R.R. Mshana, A. Peralta, Geneva: WCC Publications 2015, s. 28-29.

⁶ EofL 14.

katastrofalny poziom i nadal się pogłębia⁷. W wyniku postępującego pogłębiania rozwarstwienia ekonomicznego całe rzesze ludzi zostały zanurzone w ubóstwie, doprowadzone do przytłaczającego zadłużenia, zmarginalizowane i niejednokrotnie także wykorzenione ze swych dotychczasowych środowisk⁸.

Wyznawcy neoliberalnej ideologii wolnego rynku nie zważają na destrukcyjny wpływ wyznawanego przez siebie fundamentalizmu rynkowego⁹. Tymczasem ideologia ta, przenikając wszystkie aspekty życia, niszczy je od zewnątrz i od środka. Autorzy dokumentu *Ekonomia życia* nie wahają się stwierdzić w tym kontekście, że „dominujący globalny system ekonomiczny grozi nadejściem kresu zarówno dla pokojowego współistnienia, jak i dla życia, jakie znamy”¹⁰. Jakże są składowe tego destrukcyjnego systemu ekonomicznego? Dokument *Economy of Life* wymienia tu daleko posuniętą liberalizację rynku, deregulację i niepoahamowaną prywatyzację dóbr i usług, które eksploatując całe stworzenie, rozmontowują programy społeczne i otwierają gospodarki na nielimitowany wzrost produkcji w wymiarze transgranicznym. Związane z tymi działaniami ogromne przepływy finansowe destabilizują gospodarki coraz większej liczby krajów na świecie¹¹.

Wzrost ekonomiczny, który w systemie wolnorynkowym jest najbardziej pożądanym rezultatem ludzkich działań, tylko pozornie przynosi korzyści społeczne w sposób automatyczny. W rzeczywistości przerost konsumpcji w krajach bogatej Północy nakręca spiralę społecznego i ekologicznego zadłużenia krajów Globalnego Południa (*Global South*), a zadłużenie to

---

⁷ W. ROGACIN, *Jeden procent populacji ma prawie tyle pieniędzy, co... pozostałe 99 procent*, <http://www.polskatimes.pl/artykul/3720682,jeden-procent-populacji-ma-prawie-tyle-pieniedzy-co-pozostale-99-procent,id,t.html> (dostęp: 19.01.2016): „Z badań bogactwa na świecie wynika, że 1 procent najbogatszych mieszkańców ziemi zgromadził niemal tyle bogactwa, co pozostałe 99 procent ludzkości. Koncentracja bogactwa w rękach wąskiej elity będzie jeszcze postępować. Brytyjska organizacja Oxfam opublikowała raport dotyczący bogactwa na świecie. Okazuje się, że w 2014 roku 48 procent światowego majątku spoczywało w rękach zaledwie jednego procenta mieszkańców kuli ziemskiej – oczywiście tych najbogatszych. Pozostałe 52 procent posiadała cała reszta ludzi. Co ciekawe, bogaci będą coraz bogatsi, a biedni, coraz biedniejsi. Najbogatsza elita potrafi dbać o to, by jej bogactwo jeszcze bardziej się powiększało – dzięki reklamie, czy np. lobbingsowi. I według Oxfam za dwa lata 1 procent mieszkańców świata będzie miał już ponad 50 procent majątku istniejącego na kuli ziemskiej”. Jeszcze w 2009 r. jeden procent najbogatszych dzierżył w swych rękach „zaledwie” 31 procent światowego majątku. *Economy of Life. Linking Poverty, Wealth and Ecology*, s. 16.

⁸ EoFL 12.

⁹ Zob. E. DOMMEN, *How Just Is the Market Economy?*, Geneva: WCC Publications 2003.

¹⁰ EoFL 15.

¹¹ EoFL 10.

stanowi już teraz zagrożenie dla przyszłych pokoleń¹². Kryzys, a w rzeczywistości splot kryzysów: globalnych finansów, socjoekonomicznego, ekologicznego i klimatycznego, ma także głęboki wymiar moralny. Zniszczeniu ulegają wartości takie jak jakość życia, długofalowy zrównoważony rozwój, sprawiedliwy dostęp do zasobów naturalnych, w tym do wody, ochrona bioróżnorodności Ziemi i klimatu. Zastępują je degradacja jakości życia, realizowanie szybkiego i łatwego zysku, rozszerzanie uprzywilejowanej pozycji posiadaczy kapitału, postępująca degradacja środowiska naturalnego. Z tego powodu ŚRK zwraca uwagę, że wyzwania stojące przed ludzkością nie są jedynie natury technicznej i finansowej, lecz mają wymiar duchowy i etyczny¹³.

2. ODWRÓCENIE NEOLIBERALNEGO PARADYGMATU: AFIRMACJA ŻYCIA I ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ

Dla odwrócenie niekorzystnych dla większej części ludzkości i samej planety skutków „ekonomii chciwości” Światowa Rada Kościołów proponuje wprowadzenie „duchowości przemiany” (*transformative spirituality*)¹⁴, która odnawia nasze więzi z innymi¹⁵, motywuje do służby dobru wspólnemu, dodaje odwagi do sprzeciwu wobec wszelkich form marginalizacji, opiera się czynnikiem niszczącym życie i poszukuje innowacyjnych alternatyw. Duchowość ta, afirmującą pełnię życia dla wszystkich i występująca przeciw wszelkim formom zaprzeczenia życia powinna być właściwa wspólnotie uczniów Jezusa¹⁶. Prowadzi w prostej linii do odrzucenia neoliberalnego paradygmatu niepożądanego rozwoju przez wolny rynek, proponując w zamian sprawiedliwość i zrównoważony długofalowy rozwój ekonomii i społeczeństwa, uwzględniający ochronę Ziemi jako naturalnego środowiska życia człowieka¹⁷. „Duchowości przemiany” będzie w stanie przeciwstawić się czynnikom rujnującym życie ludzkie i przetrwać „spisek na rzecz ekonomii chciwości”¹⁸.

¹² EofL 16.

¹³ EofL 11, 13.

¹⁴ Zob. K. GREENAWAY, *Transformative Spirituality: a spirituality of encounter*, w: World Council of Churches Pilgrimage of Justice and Peace, <https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/wcc-programmes/spiritual-life/transformative-spirituality-a-spirituality-of-encounter> (dostęp: 20.01.2016).

¹⁵ EofL 7. Komisja odwołuje się tu do pojęć „Ubuntu” i „Samsaeng”.

¹⁶ EofL 7, 8.

¹⁷ EofL 9.

¹⁸ EofL 26.

Teologiczna i duchowa afirmacja życia wynika z chrześcijańskiej akceptacji biblijnej prawdy o stworzeniu świata i człowieka przez Boga oraz z wiary o wzajemnym przeplataniu się życia stworzeń z życiem Stwórcy. „Dobre życie” w tym sensie polega na kształtowaniu go na wzór Trójcy Świętej we wzajemnych odniesieniach, współdzielonym partnerstwie, sprawiedliwości i życzliwości. Dalekie jest natomiast od konkurencji w dążeniu do posiadania, kumulacji dóbr, budowania warowni i gromadzenia zapasów broni dla zapewnienia bezpieczeństwa czy używania siły dla dominacji nad innymi¹⁹. Nasz egocentryzm, karmiony złudnym przekonaniem, że ludzkie pragnienia znajdują się w centrum Bożego wszechświata, każe nam budować granice i bariery odgradzające nas od bliźnich, od natury i od Bożej sprawiedliwości i przez to zagraża zarówno ludzkości, jak i całej Ziemi²⁰.

Dla odwrócenia niszczącej tendencji do zawłaszczania dóbr przez wąskie grono elit ekonomicznych i skazywania miliardów ludzi na pogrążanie się w ubóstwie konieczne jest podjęcie Jezusowego wezwania do nawrócenia, do *metanoi*. Wezwanie to obejmuje przede wszystkim nawrócenie z grzechów chciwości i egotyzmu. Stanowi też niezbędny warunek, aby odnowić w sobie obraz Boży i stać się partnerem Stwórcy w misji afirmacji życia²¹.

Kolejnym po nawróceniu krokiem jest budowa takich struktur społeczno-ekonomicznych, które by stały na straży praw człowieka, godności ludzkiej i ludzkiej odpowiedzialności za Boże stworzenie. Chociaż wytworzenie struktur długofalowego zrównoważonego rozwoju przekracza odpowiedzialność jednostek i pojedynczych krajów, jest jednak konieczne ze względu na przyszłe pokolenia, które podobnie jak my będą miały prawo do życia i zaspokojenia swych potrzeb z dóbr tej ziemi. Proces transformacji musi uwzględnić przede wszystkim grupy społeczne najbardziej zmarginalizowane, a więc kobiety i dzieci, ludność tubylczą, niepełnosprawnych, dalitów, migrantów, uchodźców, prześladowanych z różnorodnych względów. Tylko tak dokonana transformacja struktur wyzysku w struktury zrównoważonego rozwoju przewycięży kulturę dominacji i samozniszczenia²². Dla osiągnięcia założonego celu konieczne jest zbudowanie nowej międzynarodowej architektury finansowej i ekonomicznej²³, która rzuci wyzwanie kumulacji

¹⁹ EofL 2, 3.

²⁰ EofL 4.

²¹ EofL 5.

²² EofL 22.

²³ Zob. WORLD COUNCIL OF CHURCHES, *Statement on Just Finance and an Economy of Life*. 02 September 2009, <https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/central-committee/2009/report-on-public-issues/statement-on-just-finance-and-the-economy-of-life> (dostęp: 12.01.2016).

dóbr i systemowej chciwości²⁴, naprawi „dług ekologiczny” (*ecological debt*)²⁵ i będzie promować sprawiedliwość ekologiczną (*eko-justice*)²⁶.

Na czym ma polegać postulowana „nowa architektura finansowa i ekonomiczna”, będąca częścią „ekonomii życia”? Odpowiedź znajdujemy w dokumencie ŚRK *Just Finance and an Economy of Life (Sprawiedliwe finanse i ekonomia życia)*. Wzywa on do utworzenia nowego ładu finansowego, który byłby etyczny, demokratyczny i sprawiedliwy oraz osadzony na wspólnych wartościach: uczciwości, sprawiedliwości społecznej, godności ludzkiej, wzajemnej odpowiedzialności i zrównoważonym rozwoju ekologicznym²⁷. „Ekonomia życia” zakłada także włączenie w proces decyzyjny tych wszystkich, których dotyczy, pokrycie podstawowych potrzeb poprzez dostarczenie wystarczających środków utrzymania, ochronę pracy oraz ochronę środowiska naturalnego: powietrza, wody, ziemi, źródeł energii i wszystkiego, co jest niezbędne do życia²⁸.

Realizacja projektu „ekonomii życia” będzie wymagała przyjęcia szeregu strategii i metodologii działania. Zalicza się do nich krytyczna refleksja nad sobą i radykalna odnowa duchowa; stworzenie warunków do wybrzmienia głosu grup zmarginalizowanych w jak najszerszym zakresie; otwarty dialog pomiędzy globalną Północą i globalnym Południem; dialog między Kościołami, społeczeństwem obywatelskim i władzami państw, między różnymi dyscyplinami wiedzy oraz religiami oraz sprawiedliwe podatki. Wszystko po to, aby we współdziałaniu przeciwstawić się strukturom i kulturom odmawiających tak wielu ludziom życia i godności²⁹.

---

²⁴ Zob. WORLD COUNCIL OF CHURCHES, *Report of the Greed Line Study Group*, http://www.oikoumene.org/en/resources/documents/wcc-programmes/public-witness-addressing-power-affirming-peace/poverty-wealth-and-ecology/the-report-of-the-greed-line-study-group-of-the-wcc/@@download/file/TheReportOfTheGreedLineStudyGroup_AthenaPeraltaEtAl.pdf (dostęp: 12.01.2016).

²⁵ Zob. A. PERALTA, *Ecological Debt: the Peoples of the South are the Creditors. Cases from Ecuador, Mozambique, Brazil and India*, Geneva: WCC Publications 2006.

²⁶ EofL 23.

²⁷ WORLD COUNCIL OF CHURCHES, *Statement on Just Finance and an Economy of Life*.

²⁸ Zob. WORLD COUNCIL OF CHURCHES, *AGAPE Consultation on Poverty, Wealth, and Ecology in Asia and the Pacific. Chiang Mai Declaration*, http://kairoseuropa.de/wp-content/uploads/2015/08/chiang_mai_declaration.pdf (dostęp: 12.01.2016).

²⁹ EofL 25.

3. KOŚCIOŁY WOBEC *EKONOMII ŻYCIA*

Jaką postawę zajmują Kościoły i chrześcijanie osobiście wobec niesprawiedliwych struktur społeczno-ekonomicznych? Czy można powiedzieć, że są współodpowiedzialni za „ekonomię chciwości”? Odpowiedzialność ta występuje wtedy, gdy zarówno Kościoły, jak i wierni przyjmują konsumpcyjny styl życia. Są nawet Kościoły, które głoszą tzw. teologie dobrobytu (*theologies of prosperity*), własnej nieomyślności, dominacji, indywidualizmu i wygody. Inne znów kładą nacisk na dzieła charytatywne na rzecz ubogich, nie zaś na sprawiedliwość wobec nich³⁰. Inne wreszcie nie tylko nie przeciwstawiają się systemom opartym na niepohamowanym wzroście i gromadzeniu dóbr, lecz wprost te systemy legitymizują. Nie brak jednak takich Kościołów i Wspólnot kościelnych, które włączają się w budowanie „ekonomii życia” wierząc, że przemiana jest możliwa³¹.

Apel *Economy of Life, Justice, and Peace for All: A Call to Action*, przedstawiony dziesiątemu Zgromadzeniu Ogólnemu Światowej Rady Kościołów w Busan w 2013 r., nawołuje do utworzenia przez Kościoły zrzeszone w ŚRK „ruchu prorockiego” na rzecz „ekonomii życia” dla wszystkich. Autorzy apelu zdają sobie sprawę, że wprowadzenie w życie radykalnej transformacji nie jest łatwe, niesie też z sobą ryzyko i konieczność poniesienia ofiar. Oprócz mobilizowania ludzi i wspólnot potrzebne jest przygotowanie funduszy i środków niematerialnych (umiejętności, czas), opracowywanie programów cząstkowych obejmujących przekształcanie systemów ekonomicznych, produkcyjnych, dystrybucyjnych, aż po wzorce konsumpcji, kultury i wartości³².

Nie brak pozytywnych przykładów włączania się Kościołów w budowanie „ekonomii życia”. W 2010 r. z okazji „Europejskiego Zwalczenia Ubóstwa i Wykluczenia Społecznego” Kościoły Europy wydały rekomendację dla Komisji Europejskiej zawierającą wezwanie do wdrażania systemów płacy minimalnej oraz do większych nakładów w budżecie europejskim na cele ochrony ludzi biednych³³. Wiele kościelnych organizacji włącza się w propagowanie sprzedaży produktów pochodzących z krajów Trzeciego

³⁰ Szczególnie skomplikowana jest sytuacja tych Kościołów, które są włączone w systemy prawne danego państwa, jako tzw. Kościoły upaństwowione (*established Churches*). Od strony prawnej same stanowią część systemu, któremu sprzeciwiają się (lub chciałyby się sprzeciwić) od strony moralnej. Zob. C. BOERMA, *The Poor Side of Europe. The Church and the (New) Poor of Western Europe*, Geneva: WCC Publications 1989.

³¹ EofL 17-19.

³² EofL 21.

³³ *Economy of Life. Linking Poverty, Wealth and Ecology*, s. 58-59.

Świata, w ramach akcji *Fair trade* (sprawiedliwy handel), gwarantującej producentom sprawiedliwą zapłatę za ich wyroby. W ten sposób przeciwstawiają się przejmowaniu niemal całego zysku przez wielkie koncerny, odpowiedzialne za ekonomiczny wyzysk tych producentów³⁴.

Zgromadzenie Ogólne Światowej Rady Kościołów w Busan w 2013 r. podjęło tematykę związaną z „ekonomia życia” w sposób pośredni. Najwięcej odniesień do elementów składowych „ekonomia życia” można znaleźć w dyskusji panelowej zatytułowanej „Sprawiedliwość, niesprawiedliwość i Kościoły”³⁵. Tematyka ta z pewnością będzie coraz mocniej akcentowana w pracach ŚRK, w których coraz więcej miejsca zajmują sprawy społeczne.

*

Głos Kościołów w sprawach społecznych ma szansę być słyszany na całym świecie. Choć droga do osiągnięcia celu, jakim jest sprawiedliwe dla wszystkich urządzenie świata, wydaje się jeszcze daleka, Kościoły nie mogą się dyspensować od starań o wprowadzenie zasad ewangelicznych w życie społeczeństw, w tym w życie gospodarcze, mające bezpośrednie przełożenie na jakość egzystencji miliardów ludzi, z których większość nie korzysta wystarczająco ze światowego wzrostu gospodarczego, a nawet żyje w nędzy. Z radością należy więc powitać inicjatywę Światowej Rady Kościołów zmierzającą do wprowadzenia tych zagadnień do ogólnoświatowej debaty. Choć ŚRK sama nie ma narzędzi gospodarczych ani politycznych do wprowadzania w życie swoich idei, to jednak może się przyczynić do ich sukcesu przez zmianę świadomości chrześcijan i ludzi dobrej woli na całym świecie.

BIBLIOGRAFIA

- BOERMA Coenraad: *The Poor Side of Europe. The Church and the (New) Poor of Western Europe*, Geneva: WCC Publications 1989.
- DOMMEN Edward, *How Just Is the Market Economy?*, Geneva: WCC Publications 2003.
- DRIMMELAN Rob van: *Faith in a Global Economy*, Geneva: WCC Publications 1998.
- Economy of Life. Linking Poverty, Wealth and Ecology*, red. Rogate R. Mshana, Athena Peralta, Geneva: WCC Publications 2015.

³⁴ Zob. R. van DRIMMELAN, *Faith in a Global Economy*, Geneva: WCC Publications 1998.

³⁵ *Roundtable: Justice, Injustice and the Churches*, w: *Encountering the God of Life. Report of the 10th Assembly of the World Council of Churches*, red. E.N. Senturias, T.A. Gill, Jr., Geneva: WCC Publications 2014, s. 125-133.

- GREENAWAY Kristine: *Transformative Spirituality: a spirituality of encounter*. In: *World Council of Churches Pilgrimage of Justice and Peace*, World Council of Churches Pilgrimage of Justice and Peace, <https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/wcc-programmes/spiritual-life/transformative-spirituality-a-spirituality-of-encounter> (dostęp: 20.01.2016).
- PERALTA Athena, *Ecological Debt: the Peoples of the South are the Creditors. Cases from Ecuador, Mozambique, Brazil and India*, Geneva: WCC Publications 2006.
- ROGACIN Wojciech, *Jeden procent populacji ma prawie tyle pieniędzy, co... pozostałe 99 procent*, <http://www.polskatimes.pl/artykul/3720682,jeden-procent-populacji-ma-prawie-tyle-pieniedzy-co-pozostale-99-procent,id,t.html> (dostęp 19.01.2016).
- Roundtable: Justice, Injustice and the Churches*, w: *Encountering the God of Life. Report of the 10th Assembly of the World Council of Churches*, red. Erlinda N. Senturias and Theodore A. Gill, Jr., Geneva: WCC Publications 2014, s. 125-133.
- World Council of Churches, *AGAPE Consultation on Poverty, Wealth, and Ecology in Asia and the Pacific. Chiang Mai Declaration*, w: http://kairoseuropa.de/wp-content/uploads/2015/08/chiang_mai_declaration.pdf (dostęp: 12.01.2016).
- World Council Of Churches, *Economy of Life, Justice, and Peace for All: A Call to Action*, <https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/wcc-programmes/public-witness-addressing-power-affirming-peace/poverty-wealth-and-ecology/neoliberal-paradigm/agape-call-for-action-2012> (dostęp 11.01.2016).
- World Council of Churches, *Report of the Greed Line Study Group*, http://www.oikoumene.org/en/resources/documents/wcc-programmes/public-witness-addressing-power-affirming-peace/poverty-wealth-and-ecology/the-report-of-the-greed-line-study-group-of-the-wcc/@@download/file/TheReportOfTheGreedLineStudyGroup_AthenaPeraltaEtAl.pdf (dostęp: 12.01.2016).
- World Council of Churches, *Statement on Just Finance and an Economy of Life. 02 September 2009*, w: <https://www.oikoumene.org/en/resources/documents/central-committee/2009/report-on-public-issues/statement-on-just-finance-and-the-economy-of-life> (dostęp 12.01.2016).

„EKONOMIA ŻYCIA” WOBEC „EKONOMII CHCIWOŚCI”.
ŚWIATOWA RADA KOŚCIOŁÓW NA RZECZ ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

Streszczenie

Artykuł opisuje jeden z kluczowych dokumentów społecznych Światowej Rady Kościołów: *Economy of Life, Justice, and Peace for All: A Call to Action (Ekonomia życia, sprawiedliwość i pokój dla wszystkich: wezwanie do działania)*. Dokument wydany w 2012 r. stanowi zwieńczenie sześcioletniego procesu studiów zwanego AGAPE (Alternative Globalization Addressing People and Earth – Alternatywna Globalizacja Skierowana do Ludzi i Ziemi). U podstaw dokumentu leży przekonanie o konieczności przeciwstawienia się niesprawiedliwemu światowemu systemowi gospodarczemu. Neoliberalny fundamentalizm wolnego rynku wytwarza „struktury grzechu” oparte na ekonomii chciwości i egocentryzmu. W takich strukturach wzrost ekonomiczny przynosi korzyści tylko bogatym, pozostawiając biednych jeszcze biedniejszymi.

Grupa studyjna ŚRK proponuje odwrócenie neoliberalnego paradygmatu przez „afirmację życia” i „duchowość przemiany”. „Ekonomia życia” powinna prowadzić do zrównoważonego rozwoju, dzięki któremu potrzeby każdego powinny być zabezpieczone. Kościoły są wezwane do włączenia się w „ekonomię życia” i w jej promocję różnymi środkami, np. przez promowanie idei sprawiedliwego handlu (*fair trade*).

Słowa kluczowe: Światowa Rada Kościołów; ekonomia życia; ubóstwo; sprawiedliwość; zrównoważony rozwój; globalizacja.